

CEZA İNFAZ KURUMUNDA TUTULAN MAHPUSUN HAYATINI KAYBETMESİNİ ÖNLEMeye YÖNELİK TEDBİRLERİN ALINMAMASI VE BU OLAYLA İLGİLİ ETKİLİ BİR SORUŞTURMA YÜRÜTÜLMEMESİ NEDENİYLE YAŞAM HAKKININ İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvurunun kabulüne karar verilmiştir.

(Yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA, Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşamı koruma yükümlülüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE, Karar Verilmiştir.)

Başvuru Numarası : 2016/14675

Karar Tarihi : 29/6/2021

Resmi Gazete Tarihi: 7 Ekim 2021

Resmi Gazete Sayısı: 31621

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Mustafa ARI

Başvurucu : İ.M.

Vekili : Av. B.U.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutulan mahpusun hayatını kaybetmesini önlemeye yönelik tedbirlerin alınmaması ve bu olayla ilgili etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/8/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan bilgi ve belgelere göre olaylar özetle şöyledir:

9. 1989 doğumlu olan S.M. başvurucunun oğludur.

10. S.M. 19/1/2015 tarihinde tutuklanarak Ankara 1 No.lu L Tipi Ceza İnfaz Kurumu (Ceza İnfaz Kurumu) C Blok 11 No.lu koğuşa yerleştirilmiştir.

11. S.M. uyuşturucu madde bağımlılığı nedeniyle 24/1/2015 tarihinde saat 03.00 sıralarında rahatsızlanmış, S.M.ye önce koğuşa bulunan diğer tutuklular müdahale etmiş, S.M.nin durumunun iyi olmaması üzerine saat 04.50 sıralarında acil çağrı butonuna basılarak durum yetkililere iletilmiştir.

12. Bunun üzerine Ceza İnfaz Kurumu C Blok görevlileri koğuşa gelerek S.M.yi revire götürmüştür. Burada S.M.nin nabız ve tansiyon kontrolü yapılmıştır. Muayene sırasında S.M. sağlık memuruna uyuşturucu madde bağımlısı olduğunu, krize girdiğini belirterek kendisine uyuşturucu madde verilmesini istemiştir. Sağlık memuru ise daha önce ilaç tedavisine başladığını, doktorun yazdığı ilaçları değiştirme yetkisinin bulunmadığını söyleyerek ilaç vermemiş ve ardından S.M. koğuşuna dönmüştür.

13. Aynı gün öğleden sonra S.M. yeniden rahatsızlanmış ve kendisine ilk müdahale soğuk su dökmek suretiyle koğuş arkadaşları tarafından yapılmıştır. S.M.nin sağlık durumunun düzelmemesi üzerine koğuş arkadaşları tarafından bu defa acil çağrı butonuna basılarak yetkililere haber verilmiştir.

14. Ceza İnfaz Kurumu yetkilileri ise olaydan haberdar olur olmaz acil müdahale için 112 Acil Servisi aramış, saat 14.39 sıralarında olay yerine ulaşan 112 Acil Servis ekiplerinin müdahalesine rağmen S.M. hayatını kaybetmiştir.

A. Olayla İlgili Olarak Yürütülen Ceza Soruşturması Süreci

15. Ceza İnfaz Kurumu durumu hemen nöbetçi Cumhuriyet savcısına bildirmiş ve Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından derhâl soruşturma başlatılmıştır.

16. Soruşturma kapsamında nöbetçi Cumhuriyet savcısı olay yerine giderek olay yeri inceleme ve ölü muayene işlemlerini gerçekleştirmiştir.

17. Olay yeri incelemesi sırasında nöbetçi Cumhuriyet savcısı tarafından B.P. ve E.A.nın tanık sıfatıyla ifadeleri alınmıştır. Tanıklar B.P. ve E.A.nın ifadeleri şöyledir:

[B.P.]: "Ankara L1 Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda vardiya sorumlusu olarak görev yapmaktayım. C 11 koğuşunda saat 14:25'de acil çağrı butonu sinyal verdi. Derhal koğuşa girdik. Koğuştaki [S.M.] isimli birkaç gün önce gelmiş tutuklu şahsın çıplak vaziyette koğuşun ortasında diğer mahkumların arasında yatar vaziyette olduğunu gördüm. Koğuştaki diğer mahkumlar bana şahsın eroin krizine girdiğini, kendisine gelmesi için soyundurup soğuk su ile duş yaptırıp müdahale ettiklerini söylediler. Hemen üstüne eşofman giydirip 14:27'de koğuştan çıkarıp mahkum kabul birimi x ray bölümüne getirdik. Bu arada 112 acil servisi aradık. 14:39'da 112 acil servis ekibi geldi. Kontrol ettiklerinde ölmüş olduğunu söylediler. Olayla ilgili görgüm bundan ibarettir."

[E.A.]: "[S.] isimli arkadaş iki gün önce geldi. Geldiğinden beri sürekli kusmaktaydı. Bildiğim kadarı ile midesinde ve ciğerlerinde sıkıntı varmış bana öyle söyledi. Bu sabah halini sordum. Benden yoğurt istedi, yoğurt verdim yiyemedi. Bir miktar kendim yedirdim. Saatini tam olarak hatırlamıyorum saat 13:00 - 14:00 sıralarında uyandık. Bu anlattığım olay bu saatten sonra oldu. Yoğurdu yiyemedi, sonra kustu. Su istedi. Bir kova su getirip kendi isteği üzerine üzerinden su döktük. Çünkü şimdiye kadar pek çok eroin bağımlısı geldi. Krize girdikleri zaman soğuk suya girer iyileşirlerdi. Bu arkadaş da bu şekilde bizden üzerine su dökmemizi istedi. Biz su döktük. Hala çok halsiz bir şekilde duruyordu. Acil çağrı butonuna bastık. Görevliler hemen geldi, dışarı aldılar sonrasını bilmiyorum."

18. 24/1/2015 tarihinde saat 17.30'da düzenlenen Olay Yeri İnceleme ve Ölü Muayene Tutanağı'nda; yapılan muayenede herhangi bir patolojik bulguya, kesici ve delici alet ve ateşli silah yaralanması ile darp ve cebir izine rastlanmadığı, 112 Acil Servis tarafından yapılan müdahale sırasında çekilen elektrokardiyografi çıktısının arkasına elle "saat 14:50'de ex duhul" ibaresinin yazıldığı, S.M.nin kesin ölüm sebebinin tespiti amacıyla klasik otopsi işlemi yapılmak üzere cesedin Ankara Adli Tıp Grup Başkanlığına gönderilmesine karar verildiği belirtilmiştir.

19. Ceza infaz ve koruma memurları tarafından 24/1/2015 tarihinde düzenlenen tutanakta 24/1/2015 tarihinde saat 14.27 sıralarında C Blok 11 No.lu çoklu odanın sinyal vermesi üzerine odaya gidildiği, oda mazgalından sorulduğunda odada kalan tutukluların tutuklu S.M.nin eroin krizine girdiğini, bu yüzden kendine gelmesi için daha önce yaptıkları gibi soğuk suyla yıkadıklarını fakat kendine gelmediğini bildirdikleri belirtilmiştir. Tutanakta S.M.nin siyah renkli, kanla karışık, sıvı olarak bol miktarda kustuğu, 112 Acil Servisin arandığı, tutuklu bulunduğu odadan sedye ile çıkarılarak acilen mahkûm kabul birimine götürüldüğü, S.M.nin kusmaya devam ettiği, 112 Acil Servis ile gelen görevlilerin ilk müdahaleyi yaptıkları fakat S.M.nin vefat ettiğini, nöbetçi Cumhuriyet savcısının Kuruma gelerek ölüm raporu düzenlediği, cenazenin Adli Tıp Kurumuna teslim edilmek üzere cenaze aracına konularak gönderildiği ifade edilmiştir.

20. Adli Tıp Kurumu Ankara Grup Başkanlığı Morg İhtisas Dairesi Başkanlığı (Ankara Adli Tıp Kurumu) tarafından düzenlenen 19/6/2015 tarihli otopsi raporunun ilgili kısmı şu şekildedir:

"...Nazal sürüntüde; domperidon ve hidrokizin bulunduğu, batin cilt altı yağ dokuda; sistematiğimizdeki maddelerin bulunmadığı, saç örneklerinde; morfin, kodein, hidromorfon, domperidon ve hidrokizin bulunduğu, mide muhteviyatında; sistematiğimizdeki maddelerin bulunmadığı, safrada; sistematiğimizdeki maddelerin bulunmadığı, kanda alkol (etanol, metanol) bulunmadığı, sistematiğimizdeki maddelerin (uyutucu-uyuşturucu-uyarıcı maddeler dahil) bulunmadığı, mesane yıkama suyunda; sistematiğimizdeki maddelerin (uyutucu - uyuşturucu - uyarıcı maddeler dahil) bulunmadığı, analiz yapılan numunelerden kan, mesane yıkama suyu, saç örnekleri ve nazal sürüntüde; sentetik kannabinoidler'den jwh-018 n-pentanoik asit, jwh-018 5-hidroksipentil, jwh-073 4-hidroksibütül ve jwh-073 n-bütanoik asit arandığı, bulunmadığı; batin cilt altı yağ doku, mide muhteviyatı ve safrada analiz yapılmadığını bildirir rapordur."

21. Ankara Adli Tıp Kurumu tarafından yapılan klasik otopsi sonucunda S.M.nin kesin ölüm nedeni hakkında bir kanaate varılamadığı, kesin ölüm sebebinin tespiti için tüm tahkikat evrakının Adli Tıp Kurumu İstanbul ilgili (birinci) Adli Tıp İhtisas Kuruluna (İstanbul Adli Tıp Kurumu) gönderilerek buradan görüş alınmasının uygun olacağı bildirilmiştir.

22. Başsavcılık tarafından tüm tahkikat evrakı İstanbul Adli Tıp Kurumuna gönderilmiş olup yapılan inceleme sonucu düzenlenen 29/7/2015 tarihli raporun ilgili kısmı şöyledir:

"...1. Otopsisinde dış muayenede travmatik lezyon tarif edilmediği, iç muayenede kafatasında kırık, kafa içi kanama, beyin kanaması, beyin doku harabiyeti, iç organ ve büyük damar yaralanması tarif edilmediği dikkate alındığında; kişinin travmatik tesirle öldüğünün tıbbi delillerinin bulunmadığı,

2. Adli dosyada kayıtlı bilgilerde 24/1/2015 tarihinde saat 14:27 sularında C - 11 nolu çoklu odanın sinyal vermesi üzerine odaya gidildiğinde orda kalan tutuklular aynı odada kalan tutuklu [S.M.]nin eroin krizine girdiğini, bu yüzden gelmesi için daha önce yaptıkları gibi soğuk suyla yıkadıklarını fakat kendine gelmediğini bildirdikleri, tutuklunun siyah renkli, kanla karışık sıvı olarak bol miktarda kustuğu, hemen 112 acil servis arandığı, tutuklu bulunduğu odadan sedye ile çıkartılarak acilen mahkum kabul birimine götürüldüğü, şahsın mahkum kabul biriminde de aynı şekilde kustuğu, saat 14:39 civarında 112 acil servis kuruma giriş yaptığı, 112 acil servis ile doktorsuz gelen görevliler ilk müdahaleyi yaptılar fakat şahsın vefat ettiğini söyledikleri, daha sonra kuruma gelen doktor tarafından yapılan muayene de de şahsın vefat ettiğinin bildirildiği, öyküsünde madde kullanımı bulunduğu (eroin), aynı gece 05:00 sıralarında kurum revirine madde bağımlısı olduğu ifadesi ile başvurduğu, uyuşturucu madde talebinde bulunduğu, sağlık memurunun tansiyon ve nabız kontrolü yaptığı, normal olduğu, uyuşturucu madde verilemeyeceğini düzenlenmiş olan ilaç tedavisinin doktor kontrolü sonrasında değiştirilebileceğini ifade etmesi üzerinde revirden ayrıldığının bildirildiği...

...otopside iç organdaki makroskopik değerlendirmeler, alınan doku örneklerinin histopatolojik incelemesinden elde edilen bulgular dikkate alınarak olayın gelişimi, tanık görevli memurların ifadeleri ve otopsi bulguları birlikte değerlendirildiğinde kişinin ölümünün uyuşturucu madde yoksunluğuna bağlı meydana gelmiş olduğunun kabulü gerektiği..."

23. Başsavcılık tarafından olay yeri çevresini gören kamera görüntüleri temin edilerek çözümlenmesi amacıyla görüntüler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. İnceleme sonucu düzenlenen 16/2/2015 tarihli bilirkişi raporunda;

i. "C-11 Oda Koridor" isimli klasörde bulunan güvenlik kamera kayıtlarının incelenmesi neticesinde saat 14.23 sıralarında üst katta bulunan mahkûmların S.M.yi kollarından tutarak koğuştan alt kata indirdikleri, bir müddet kapı önünde bekleyip kollarından tutarak lavaboların bulunduğu kısma götördükleri, S.M.nin ayakta duramayarak yere düştüğü, diğer mahkûmların S.M.yi sandalyeye oturtturarak müdahale ettikleri, saat 14.25 sıralarında koğuş önüne infaz ve koruma memurlarının geldiği ve kapı önünde beklediği, S.M.nin saat 14.28 sıralarında bir arkadaşının kucağında koğuştan çıkarıldığı,

ii. Hazır kuvvet önü koridorlar, mahkûm kabul ve X-Raydaki güvenlik kamera kayıtlarının incelenmesi neticesinde saat 14.40 sıralarında sağlık ekiplerinin görüntüye girdikleri, koridora yöneldikleri ve koridorda S.M. ile karşılaştıkları, mahkûm kabul bölümünde S.M.ye müdahale ettikleri, kalp masajı yaptıkları, saat 14.58'e kadar müdahalenin devam ettiği belirtilmiştir.

24. Başsavcılığın bilirkişiden ek bilirkişi raporu düzenlemesini talep etmesi üzerine bilirkişi tarafından Ceza İnfaz Kurumunun C Blok 11 No.lu koğuşunun alt, üst ve bahçe kısmını gören güvenlik kamera görüntülerinin 24/1/2015 tarihi saat 13.00 ile 14.22 arasını gösteren kısmı incelenerek düzenlenen 5/3/2015 tarihli bilirkişi raporunda;

i. S.M.nin koğuş üst bölümünde merdiven basamaklarının bitiminde, yerde bulunan yatak üzerinde yattığı, saat 13.02 sıralarında koğuştaki bulunan odaya girip çıktığı,

ii. S.M.nin saat 13.12 sıralarında alt kata inerek bir odaya girdiği, saat 13.34 sıralarında odadan çıkarak üst katta bulunan yatağa tekrar yattığı, koğuştaki bulunan diğer mahkûmların ara sıra yanına giderek onunla konuştuğu,

iii. Saat 14.21 sıralarında koğuştaki bulunan diğer mahkûmların S.M.nin başına toplandığı ve bir mahkûmun S.M.nin üzerine kovayla su dökerek ona müdahale ettiği belirtilmiştir.

25. Başsavcılık S.M.nin sağlık dosyasını Ceza İnfaz Kurumundan temin ederek soruşturma dosyası arasına almıştır. Hem sağlık dosyasının incelenmesinden hem de Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünün 23/7/2019 tarihli yazısından S.M.nin Ceza İnfaz Kurumuna kabulü sırasındaki muayenede vücudunda herhangi travmatik lezyon bulunmadığının belirlendiği, 20/1/2015 tarihinde revir doktoruna muayene olduğu, kendisine "madde bağımlısı" tanısıyla "Smyra 300 mg" ve "Cedrina" adlı ilaçların reçete edildiği anlaşılmıştır.

26. Ölüm olayıyla ilgili olarak yürütülen idari soruşturma kapsamında S.M. ile aynı koğuştaki kalan tutuklular ile olayda sorumluluğu doğabilecek Ceza İnfaz Kurumu görevlilerinin ifadelerine başvurulduğu tespit edilmiş ancak başvuru formu ve eklerindeki belgeler ile UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden anılan kişilerin ceza soruşturması kapsamındaki ifadelerine rastlanmamıştır.

27. Başsavcılık yürüttüğü soruşturma neticesinde "...tüm soruşturma evrakı ve olayın oluşumundan itibaren kayıtların bulunduğu kamera görüntülerinin incelenmesi ve çözümünün yaptırılmasıyla olay günü saat 14:21'de şahsın rahatsızlandığı, arkadaşlarının çevresine toplandığı, 14:23'de koğuş arkadaşlarının [S.]nin kollarından tutup üst kattan alt kata indirdikleri, lavabaya götördükleri, 14:28'de koğuştan dışarıya çıkardıkları, infaz koruma memurları ile birlikte 14:31'de sedye ile revire götördükleri, 14:40'da 112 Acil Servis sağlık ekibinin gelip müdahale ettiği, 14:58'e kadar kalp masajı yapıp müdahalelerini sürdürmelerine rağmen hayata döndüremeyip müdahaleye son verdiklerinin tespit edildiği, bu şekilde gelişen olayda şahsın ölümü ile ilgili başkasına atfı kabil kasıt ya da kusur oluşturabilecek herhangi bir eylem bulunmadığı anlaşıldığı..." gerekçesiyle 7/4/2016 tarihinde kovuşturmayla yer olmadığına dair karar (takipsizlik) vermiştir.

28. Başvurucu anılan karara karşı 20/4/2016 tarihli dilekçe ile itiraz etmiş, başvuru itiraz dilekçesinde oğlunun Ceza İnfaz Kurumunda tutulduğu sırada vefat ettiğini, rahatsızlandığı hâlde hayatta kalması için hiçbir çaba gösterilmediğini, yaşamının korunmadığını belirtmiştir. Ankara Batı 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 2/5/2016 tarihli kararıyla itirazın reddine dair karar verilmiş, anılan takipsizlik kararı kesinleşmiştir.

29. Nihai karar başvurusu 21/7/2016 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvuru 19/8/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Olayla İlgili Olarak Yürütülen İdari Soruşturma Süreci

30. Ankara 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Amirliği (Disiplin Amirliği) tarafından hem sağlık memuru S.T., infaz ve koruma başmemurları A.İ.Ö. ve B.P. ile infaz ve koruma memurları A.Ö., M.K., E.A., O.Ç. ve M.I. hakkında, hem de S.M. ile aynı koşu kalan tutuklular S.B., A.E., M.T., M.Ç., A.K., Em.A. ve E.M. hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

31. Sağlık Memuru S.T.nin disiplin soruşturması kapsamında alınan 3/2/2015 tarihli ifadesi şöyledir:

"23/01/2015 tarihinde 20.00-08.00 saatleri arasında vardiya nöbetine geldim, kurum revir biriminde görevini sorunsuz bir şekilde ifa ederken saat 05.00 sularında C2 blok 11 nolu odada bulunan ve adını sonradan öğrendiğim tutuklu [S.M.] yürür vaziyette revir birimine geldi, revir birimi muayene kısmına alınarak durumunu sorduğumda tutuklu [S.M.nin] madde bağımlısı olduğunu söylemesi üzerine, tutuklu [S.M.nin] revir birimindeki sağlık dosyasını aldım, doktor tarafından ilaç tedavisine başlandığını gördüm, tansiyon ve nabız kontrollerini yaptım, sonucu normal idi, bunun üzerine tutuklu [S.M.] madde yoksunluğu çektiğini söyledi ve uyuşturucu madde istedi, ben de tutuklu [S.M.ye] isteği olan uyuşturucu maddenin verilemeyeceğini, doktor izninin ve doktor kontrolünü olmadan da ilaç tedavisinde değişiklik yapılamayacağını söyledim, tutuklu [S.M.] ise bu söylemlerden sonra odaya gitmek istediğini söyleyerek görevli personel nezaretinde saat 05.08 sularında yürür vaziyette revir biriminden çıktı, gerçekleşen olayda üzerime düşen görevleri zaman kaybetmeden kanun, tüzük ve yönetmelikler gereği en iyi şekilde ifa ettim, hiçbir kusur ve kabahatim yoktur."

32. Disiplin Amirliği, S.M. ile aynı koşu kalan yirmi sekiz tutuklunun ifadesine de başvurmuştur.

33. S.M. ile aynı koşu tutuklu olarak bulunan A.E.nin 24/1/2015 tarihinde alınan ifadesi şöyledir.

"[S.] ilk koşu verildiğinde arkadaşı karşıladık, çay verdik, çok zayıf ve rahatsız bir arkadaşı, sürekli titriyordu, ilk geldiğinde de ben eroin bağımlısıyım diyordu. Yemek yiyemiyordu. Sürekli kusuyordu. [S.] ilk geldiğinde koşu boş yatak olmamasına rağmen [S.] rahatsız diye 5 nolu kabinde [M.S.] isimli şahıs ben yerimi vereyim, ben yerde yatakta yatarım, o burada yatsın dedi. Kabinde 1 gün kaldı, kabinde sürekli kusmuş ve ses yaptığından arkadaşları rahatsız ediyorum ben ben dışarıda yerde yatayım dedi. Yatağını alt kat kamera altında bulunan merdivenin yanında bulunan kalorifer peteğinin önüne aldık. Sabah sayımından sonra da tekrar merdivenlerin üstündeki ortak alana aldık. Orada yatmaya başladı, olay günü sabaha karşı bir kez biz kurum revirine gece saat:03.30 gibi götürdük. Durumu çok kötüydü, yürüyecek dermanı yoktu. Yatağıyla birlikte çekerek [S.M.yi] kurum revirine götürdük. Bu esnada yanımda [G.B.], [S.B.] ile birlikte kurum revirinde müdahale edildi, ardından biz [S.]'nin yatağını da alarak koşu girdik. Aradan 10 dakika geçtikten sonra [G.B.],ve [S.] koşu geldi. Gece ben su dökenleri görmedim,[S.] geldikten sonra koşu meydanında merdivenlerin yanında bulunan peteğin yanına yatırdık. Bende karşısında sandalye dikiyordum. Sabah sayımı olana kadar uyumadım. Ardından sayımı verip kabinime geçip yattım. Uyandığında [S.M.yi] üst kat balkon kısmına almışlardı. O ara üstü ıslak değildi. Öğlen 12 - 13 saatleri arası ben 4 nolu kabine girdim o esnada bana abi çok kötüyüm kalbim ağrıyor zile basta memurlar gelsin dedi. Bende tamam dedim meydancıya söyledim meydancı zile bastı. Aşağıya indim ve [S.M.ye] sıcak şekerli su yapıp verdim. Ardından lavaboya indim. O esnada başında kimse yoktu. Lavabodan çıktım sofraya oturdum. O esnada su dökün demişler arkadaşlarda su getirip dökmüşler, su dökenlerin kimler olduğunu bilmiyorum, görmedim. [S.nin] üzeri ıslaktı. O ara [S.yi] ben ve Mehmet abi ile birlikte aşağıya indirdik. Lavabo kısmına götürdük ve üzerinde ıslak elbiseleri çıkardık ve kuru elbiseleri giydirip görevli memurlara teslim ettik. Lavabolarda su dökülmedi."

34. Diğer tutukluların ifadeleri incelendiğinde benzer olarak madde bağımlısı olduğunu belirten S.M.nin koşu geldiğinde çok zayıf ve hâlsiz görüldüğünü, bir şey yiyip içmediğini ve sürekli kustuğunu, ara ara madde yoksunluğu krizine girdiğini, koşu kaldığı süre boyunca birkaç defa revire gittiğini ve doktorun S.M.ye ilaç verdiğini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Tutukluların ifadelerinde, 24/1/2015 tarihi saat 03.00 sıralarında S.M.nin kalbinin ağrıdığını söylemesi ve talebi üzerine bir arkadaşının kendisine kalp masajı yaptığını, diğer bir arkadaşının da üzerine soğuk su döktüğünü, S.M.nin fenalaşması üzerine acil müdahale butonuna basarak durumdan yetkilileri haberdar ettiklerini, ardından S.M.nin revire götürüldüğünü, S.M.nin madde bağımlısı olduğunu belirterek sağlık memurundan uyuşturucu madde istediğini ancak sağlık memurunun doktorun verdiği ilacı değiştirme yetkisinin olmadığını belirtmesinden sonra S.M.nin isteği ile koşu döndüğünü, sabah sayımına katıldığını ancak saat 13.00 civarı yeniden rahatsızlandığını, yine koşu arkadaşlarının kendisine müdahale ettiğini, talebi ile üzerine soğuk su döktüklerini, kasmaya devam ettiğini, durumunun düzelmemesi üzerine acil müdahale butonuna basarak yetkililere haber verdiklerini, yetkililerin S.M.yi revire götürdüklerini, bir yandan da 112 Acil Servis görevlilerine haber verdiklerini, daha sonra S.M.nin hayatını kaybettiğini öğrendiklerini beyan ettikleri görülmüştür.

35. Disiplin Amirliği 2/2/2015 tarihinde, hakkında soruşturma yürütülen tutukluların S.M.nin hayatta kalması için iyi niyetle S.M.ye müdahalede bulundukları gerekçesiyle haklarında disiplin cezası verilmesine yer olmadığına kesin olarak karar vermiştir.

36. Disiplin Amirliği olaya müdahale eden ve sorumluluğu doğabilecek kişiler (infaz ve koruma başmemurları, memurları ve sağlık memuru) ile ilgili yürüttüğü iki ayrı soruşturma neticesinde verdiği 1/4/2015 ve 10/4/2015 tarihli kararlarında; anılan kişilerin olaya müdahil olduktan sonra zaman kaybetmeden görevlerini titizlikle ifa ettikleri, yaptıkları işleri sıralı ve düzenli bir şekilde yerine getirdikleri, sorumlu oldukları kişilere zamanında bilgi verdikleri, iş takibini titizlikle yerine getirdikleri, ayrıca olayda ihmal ve kusurlarının bulunmadığı gerekçeleriyle haklarında soruşturma yürütülen görevlilere ceza verilmesine yer olmadığına karar vermiş ve bu kararlar kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

37. Konuyla ilgili ulusal hukuk Anayasa Mahkemesinin Nejla Ozer ve Müslim Ozer (B. No: 2013/3782, 21/4/2016) ve Hilmi Moray (B. No: 2013/3053, 21/4/2016) başvuruları hakkında verdiği kararlarda yer almaktadır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

38. Mahkemenin 29/6/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

39. Başvurucu; oğlu S.M.nin Ceza İnfaz Kurumunda ölümü ile ilgili olarak yürütülen soruşturmada kamera kayıtlarında kopukluk olduğunu, Ceza İnfaz Kurumunda olaya zamanında ve uygun bir şekilde müdahale edildiğine dair herhangi bir veri bulunmadığını, oğlu S.M.ye yeterli müdahalenin yapılmadığını, oğlunun hastaneye sevk edilmediğini, bunlara rağmen eksik araştırma ile takipsizlik kararı verildiğini belirterek hak arama hürriyeti ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Bakanlık görüşünü 30/5/2019 tarihli yazıyla bildirmiş olup anılan yazıda;

i. Kabul edilebilirlikle ilgili olarak başvurucunun söz konusu olaya ilişkin ihmali olduğunu düşündüğü kamu görevlileri hakkında tazminat davası yoluna başvurmamış olduğunu, Anayasa Mahkemesinin yerleşik görüşleri doğrultusunda da ihmal suretiyle meydana geldiği iddia olunan ölüm olayında etkili bir yargısal sistem kurma yükümlülüğünün mağdura idari yargı mercileri nezdinde açabileceği tam yargı davası yolunun sağlanması ile yerine getirilmiş sayılabileceğini ve bu doğrultuda başvurucunun başvuru yollarını tüketmediğini,

ii. Esasla ilgili olarak devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında belirtilen etkin soruşturma yükümlülüğünün bir sonuç yükümlülüğü olmadığını, aksine bir uygun araç yükümlülüğü olduğunu, somut olayda derhâl soruşturma açılmış olduğunu ve tüm soruşturma işlemlerinin yerine getirildiğini,

iii. Başsavcılık tarafından takipsizlik kararı verilmiş olmasının tek başına etkili bir ceza soruşturması yapılmadığı anlamına gelmediğini, kararın maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması niteliğinde olduğunu belirtmiştir.

41. Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunan başvuru vekili 30/7/2019 tarihli dilekçesinde özetle S.M.nin tutuklandıktan beş gün sonra Ceza İnfaz Kurumunda kamu görevlilerinin ihmali nedeniyle hayatını kaybettiğini, olay günü S.M.nin krize girmesi üzerine Kurum revirine götürüldüğünde sadece tansiyon ve nabız kontrolü yapıp kendisine yeterli müdahalede bulunulmadığını oysa zamanında ve yeterli müdahalede bulunulmuş olsaydı belki de S.M.nin hayatta olacağını belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

42. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama... hakkına sahiptir."

43. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

44. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, devletin gözetimi ve kontrolü altında bulunan S.M.nin yaşamının korunmadığına ve ölümü hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmediğine ilişkindir. Bu nedenle başvuru; yaşam hakkı kapsamında değerlendirilerek yaşamın korunmadığına ilişkin iddia yaşamı koruma yükümlülüğü yönünden, olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmediğine ilişkin iddia ise yaşam hakkının usul boyutu yönünden incelenmiştir.

1. Kabul edilebilirlik Yönünden

45. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında; ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenlerin bireysel başvuru hakkına sahip oldukları kurala bağlanmıştır. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Somut olayda başvuru, ölen S.M.nin babasıdır. Bu nedenle başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

46. Bakanlık görüşünde başvuru yollarının tüketilmediği ileri sürülmüş ise de S.M.nin ölümünün devletin gözetimi ve kontrolü altındaki bir ceza infaz kurumunda gerçekleştiğini, ölüm olayının sebep ve koşulları ile varsa sorumluların tespitine imkân verecek nitelikte olması gereken bir ceza soruşturmasında verilen karar üzerine bireysel başvuru yapıldığını dikkate alan Anayasa Mahkemesi, başvuru yollarının tüketilmesi gereken başvuru yollarını tükettiği kanaatine varmıştır.

47. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Yaşamı Koruma Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

i. Genel İlkeler

48. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler. Devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, bunun yanı sıra pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, §§ 50, 51).

49. Pozitif yükümlülükler kapsamında devletin yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi vardır. Devlet, öncelikle yaşam hakkına yönelik tehdit ve risklere karşı caydırıcı ve koruyucu yasal düzenlemeler yapmalı; bununla da yetinmeyerek gerekli idari tedbirleri almalıdır. Bu ödev ayrıca bireyin yaşamını her türlü tehlike, tehdit ve şiddetten koruma yükümlülüğünü de içerir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 51).

50. Devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında can kaybının gerçekleştiği durumlarda kamu makamlarının Anayasa'nın 17. maddesi gereğince öncelikle yetkileri dâhilinde tüm imkânları kullanarak yaşam hakkına yönelik tehdit ve risklere karşı etkili yasal ve idari tedbirleri oluşturmaları gerektiği ifade edilmelidir. Bu kapsamda anılan yasal ve idari tedbirler, yaşam hakkına yönelik ihlalleri durdurmayı ve gerektiğinde faillerin cezalandırılmasını sağlayacak nitelikte olmalıdır. Bu yükümlülük, yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her durum bakımından geçerlidir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 52).

51. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin yaşamlarını ve sağlıklarını koruma konusundaki pozitif yükümlülük, bu kişilerin tıbbi tedavilerine özen gösterilmesinin yanında yaşamı üzerinde oluşabilecek olası tehditleri engellemeyi de içerir (Murat Karabulut, B. No: 2013/2754, 18/2/2016, § 43).

52. Bir kişinin yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğu kamu makamlarınca bilindiği ya da bilinmesinin gerektiği durumlarda kamu makamlarının makul ölçüler çerçevesinde bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlem alması gerekir. Ancak özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında pozitif yükümlülük kamu makamları üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamaz (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53).

53. Bununla birlikte ihmal suretiyle meydana gelen ölüm olaylarında devlet görevlilerinin ya da kurumlarının bu konuda muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir ihmali olduğu yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen söz konusu makamların kendilerine verilen yetkileri göz ardı ederek tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda bireyler kendi insiyatifleriyle hangi hukuk yollarına başvurmuş olurlarsa olsunlar insanların hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi, hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmaması 17. maddenin ihlaline neden olabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 60).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

54. Başvurucu, yakınının yaşam hakkının Ceza İnfaz Kurumu görevlilerince kasten ihlal edildiğini ileri sürmediği gibi somut olayda şahsın ölümüne kasten sebebiyet verildiği izlenimi edinilmesini gerektirecek bir unsur da saptanmamıştır. Başvurucunun rahatsızlığı bulunan S.M.ye zamanında ve uygun bir müdahalede bulunulduğu tespit edilmeden takipsizlik kararı verildiğini belirtmesi nedeniyle -yaşam hakkının maddi boyutu bağlamında- yetkililer tarafından S.M.nin yaşamını koruyucu önlemlerin alınıp alınmadığı incelenecektir.

55. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumundan temin edilen kamera kayıtlarında kopukluk olduğunu, görevlilerin olaya zamanında ve uygun bir şekilde müdahale ettiğine dair herhangi bir veri bulunmadığını ileri sürdüğünden ilk olarak bu hususun değerlendirilmesi gerekir. Başsavcılık yürüttüğü soruşturma kapsamında temin ettiği güvenlik kamera görüntülerini bilirkişi marifetiyle inceleyerek bilirkişi raporları almış ve bu raporlarda yer alan tespitlere (bkz. §§ 23, 24) değinerek takipsizlik kararı vermiştir. Bilirkişi raporları incelendiğinde olay öncesi ve olay anına ilişkin görüntülerin çözümünün yapıldığı fakat kayıtlarda kopukluk olduğuna dair bir tespate rastlanmadığı görülmüştür. Dolayısıyla başvurucunun anılan iddiasının doğruluğunu destekleyen somut bir bilgi, belge ve veri bulunmadığı gibi bilirkişi raporunda yapılan tespitten ayrılmayı gerektirir nitelikte şüpheyne neden olan bir durum da bulunmamaktadır.

56. İkinci ve olay açısından esas olarak S.M.nin madde bağımlısı olduğunun ve bundan kaynaklı olarak zaman zaman krize girdiğinin yetkili makamlar tarafından bilinip bilinmediğinin, biliniyorsa yetkili makamların makul ölçüler çerçevesinde bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlem alıp almadığının değerlendirilmesi gerekir.

57. Sağlık dosyasından da anlaşılacağı üzere S.M., Ceza İnfaz Kurumuna kabulünden sonra 20/1/2015 tarihinde revir doktoruna muayene olmuş ve kendisine "madde bağımlısı" tanısıyla ilaçlar reçete edilmiştir. Yürütülen soruşturma kapsamında alınan tanık beyanlarından da anlaşılacağı üzere S.M. madde bağımlısı olup koğuşa geldiğinden beri birçok defa madde krizine girmiştir (bkz. §§ 33, 34). Ayrıca S.M. uyuşturucu madde bağımlılığından kaynaklı olarak 24/1/2015 tarihinde saat 03.00 sıralarında rahatsızlanmış, krizinin sona ermemesi ve sağlık durumunun daha da kötüye gitmesi üzerine acil çağrı butonuna basılarak durumdan görevliler haberdar edilmiş ve S.M. Ceza İnfaz Kurumu C Blok görevlileri aracılığıyla revire götürülerek sağlık memurunca nabız ve tansiyon kontrolü yapılmıştır. Bu durumda Ceza İnfaz Kurumu yetkililerinin S.M.nin rahatsızlığını bilmediği söylenemez.

58. S.M.nin madde bağımlısı olduğunun ve bu nedenle krize girdiğinin Ceza İnfaz Kurumu yetkilileri tarafından bilindiğinin tespitinden sonra yetkililerin makul ölçüler çerçevesinde yaşama yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlem alıp almadığının değerlendirilmesi gerekir.

59. Bu noktada Ceza İnfaz Kurumuna girdiği andan itibaren madde bağımlılığı nedeniyle krize giren S.M.nin uzman desteği alarak rahatsızlığının tedavi edilmesi, tedavinin gerektirmesi durumunda madde bağımlılığı ile ilgili sağlık kuruluşlarına sevk edilmesi ve özellikle Ceza İnfaz Kurumu bünyesinde yakından takibinin yapılması gibi önleyici tedbirlerin alınması gerektiğine işaret etmek gerekir.

60. Buna karşın somut olayda 24/1/2015 tarihinde saat 03.00 sıralarında madde bağımlılığı nedeniyle krize giren S.M.nin krizinin sona ermemesi ve sağlık durumunun daha da kötüye gitmesinin ardından durumdan görevlilerin haberdar olması sağlanmış, bunun üzerine S.M. revire götürülmüş ancak acil olarak getirilen S.M.nin burada yalnızca nabız ve tansiyon kontrolü yapılmıştır (bkz. § 12). S.M. ye bir tedavi uygulanmadığı gibi S.M.nin herhangi bir sağlık kuruluşuna sevk de yapılmamıştır. Bu andan sonra da görevliler S.M.nin genel durumunu güvenlik kameraları ile kontrol etmiş, doğrudan tıbbi müdahaleye imkân verebilecek şekilde sağlık durumunu yakından takip etmemiştir. Bu tespitler karşısında somut olayda Ceza İnfaz Kurumu yetkililerinin makul ölçüler çerçevesinde yaşama yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlem aldıklarını söylemek mümkün görünmemektedir.

61. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

b. Yaşam Hakkının Usul Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

i. Genel İlkeler

62. Devlet, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 54).

63. Yaşam hakkı kapsamında yürütülmesi gereken ceza soruşturmalarının amacı yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve vuku bulan ölüm olayında varsa sorumluları ve sorumluluklarını tespit etmek üzere kişilerin adalet önüne çıkarılmalarını sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Anayasa'nın 17. maddesi hükümleri başvurularda üçüncü tarafları belirli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı verdiği tüm yargılamaların mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma yükümlülüğü verdiği anlamına gelmemektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 56).

64. Ceza soruşturmasının etkililiği için soruşturma makamlarının resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri gerekir. Soruşturmada ölüm olayının nedeninin veya sorumlu kişilerin belirlenmesi imkânını zayıflatan bir eksiklik, etkili soruşturma yükümlülüğüne aykırılık oluşturabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57).

65. Ayrıca soruşturmada görevli olan kişilerin olayların içinde olan veya olması muhtemel olan kişilerden bağımsız olması gerekmektedir. Bu durum sadece hiyerarşik ya da kurumsal bir bağlantının bulunmamasını değil aynı zamanda pratik bağımsızlığı da gerektirir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 96).

66. Etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında incelenen bağımsızlık, yasal ve kurumsal olarak yapılacak soyut bir değerlendirmeden ziyade soruşturmanın bir bütün olarak bağımsız olup olmadığına ilişkin somut bir değerlendirmeyi gerektirmektedir (Sinan Işık, B. No: 2013/2482, 13/04/2016, § 72).

67. Ceza soruşturmasının etkililiğini sağlayacak hususlardan biri de fiilen hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olmasıdır. Ayrıca her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu süreçte gerekli olduğu ölçüde katılmaları sağlanmalıdır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58).

68. Öte yandan bu soruşturma makul bir özen ve süratle de yürütülmelidir (Salih Akkuş, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 30). Bu husus, hukuk devletine bağlılığın sağlanması ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü ve teşvik gösterildiği görünümü verilmesinin engellenmesi yönünden bir gerekliliktir.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

69. Soruşturmada; yukarıda "Genel İlkeler" bölümünde (bkz. §§ 62-68) ifade edilen, başvurunun meşru menfaatlerini korumak için bu süreçte gerekli olduğu ölçüde katılımının sağlanması, soruşturmanın bağımsız yürütülmesi, soruşturma makamlarının resen ve derhâl harekete geçmesi ve soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi gerektiği konularında başvuru tarafından herhangi bir iddia ileri sürülmediği gibi bu konularla ilgili olarak bir eksikliğin de bulunmadığı görülmektedir. Ancak başvuru etkili soruşturma yürütülmesi bağlamında Ceza İnfaz Kurumunda yakınına tedavi ve müdahalenin uygun bir şekilde yapıldığına dair veriler olmamasına rağmen eksik inceleme ile takipsizlik kararı verildiğini ileri sürmüştür. Bu nedenle başvurunun iddiaları soruşturmanın ölüm olayını aydınatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek etkinlikte yürütülüp yürütülmediği kapsamında incelenmiştir.

70. Somut olayda İstanbul Adli Tıp Kurumunun 29/7/2015 tarihli otopsi raporunda, S.M.nin kesin ölüm nedeninin uyuşturucu madde yoksunluğuna bağlı olarak meydana geldiği tespit edilmiştir (bkz. § 22). Başsavcılık da 7/4/2016 tarihli kararında, alınan otopsi raporuna atıf yaptıktan sonra S.M.nin 24/1/2015 tarihinde öğleden sonra rahatsızlanması ile başlayıp ölüm anına kadar

geçen süreyi (bkz. §§ 13, 14) incelemiş ve anılan sürede Ceza İnfaz Kurumu yetkililerine atfedilebilir bir kusur oluşturan herhangi eylem bulunmadığı gerekçesiyle takipsizlik kararı vermiştir (bkz. § 27).

71. Ancak Başsavcılık S.M.nin Ceza İnfaz Kurumuna kabulü ile başlayan ve kendisine madde bağımlısı tanısı konmasıyla devam eden süreçte onun yaşamını koruyucu önlemlerin alınıp alınmadığını -ölüm olayını aydınlayabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayacak şekilde- araştırmamış, bu konuda herhangi bir değerlendirme yapmamıştır. Başsavcılık araştırma ve değerlendirmesini S.M.nin 24/1/2015 tarihinde saat 14.21'de rahatsızlanmasından sonra yapılan eylemlere hasretmiştir. Başsavcılık S.M.ye Ceza İnfaz Kurumuna kabul edildikten sonra madde bağımlısı tanısı konulup revir doktoru tarafından verilen reçete dışında (bkz. § 25) rahatsızlığının tedavisine yönelik herhangi bir tedavinin uygulanmaması, S.M.nin sağlık kuruluşuna sevk edilmemesi, gece yarısı acil olarak revire getirilmesine rağmen tedavi konusunda kayıtsız kalınıp tıbbi müdahaleye imkân verebilecek şekilde yakından takip edilmemesinin basit bir muhakeme hatası veya ihmal olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceği hususlarını dikkate almamıştır. Sonuç olarak S.M.nin ölümüyle ilgili olarak yürütülen ceza soruşturmasının etkili olduğu söylenemez.

72. Açıklanan gerekçelerle S.M.nin ölümüyle ilgili olarak etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği usul yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

73. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

74. Başvurucu, Başsavcılığın verdiği takipsizlik kararıyla oluşan mağduriyet ve hak ihlalinin tespit edilerek zararlarının giderilmesine karar verilmesini istemiş; açıkça tazminat talebinde bulunmamıştır.

75. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

76. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

77. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

78. Başvuruda; başvurunun oğlu S.M.nin yaşamının korunması için öncelikler ve kaynaklar ölçüsünde gerekli önleyici tedbirlerin alınmaması, ölüm olayıyla ilgili olarak yürütülen ceza soruşturmasında etkili ve yeterli bir inceleme yapılmaması nedenleriyle yaşamı koruma yükümlülüğünün ve yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

79. Bu durumda yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden soruşturma kararı verilerek Anayasa Mahkemesinin ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

80. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ile 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.839,50 TL yargılama giderinin başvurucaya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşamı koruma yükümlülüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

D. 239,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.839,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 29.06.2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

